

Η ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου στην εκπαίδευση μέσω της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου

Καδιγιαννόπουλος Γεώργιος

Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας
Πανεπιστημίου Πατρών
gkadig@yahoo.gr

Περίληψη

Την τελευταία δεκαετία σημειώνονται σημαντικές μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές προς τον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο. Οι συγκεκριμένοι πληθυσμοί χαρακτηρίζονται από την πολιτισμική και θρησκευτική ετερότητα, με συνέπεια τα κοινωνικά σύνολα που τους υποδέχονται να αποκτούν πολυπολιτισμικά και πολυθρησκευτικά χαρακτηριστικά. Σκοπός του άρθρου είναι να διερευνήσει, με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, τα κείμενα της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου ώστε να διαπιστωθεί αν αυτά μπορούν να αποτελέσουν εφελθτήριο για την έναρξη και την ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Από τη διερεύνηση των δύο κειμένων προκύπτει ως συμπέρασμα ότι αυτά εμφανίζουν συγκλίσεις σε κομβικά ζητήματα όπως: η φτώχεια, η προσέγγιση των ξένων κ.ά, ενώ αποκλίνουν σε ζητήματα όπως: η αποδοχή της θρησκευτικής ετερότητας, η προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες κ.ά. Τα προαναφερόμενα σημεία σύγκλισης και απόκλισης μπορούν να συμβάλουν στην έναρξη και στην ανάπτυξη ενός διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Διαπολιτισμικός διάλογος, Καινή Διαθήκη, Κοράνιο, Διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια υφίστανται συνεχείς πληθυσμιακές μετακινήσεις, για μεταναστευτικούς ή προσφυγικούς λόγους, προς τον ελλαδικό (ΕΛΣΤΑΤ, 2019) και ευρύτερα τον ευρωπαϊκό χώρο, κυρίως από ασιατικές και αφρικανικές χώρες. Οι συγκεκριμένοι πληθυσμοί διαφέρουν πολιτισμικά και θρησκευτικά, με αποτέλεσμα τα κοινωνικά σύνολα στα οποία εγκαθίστανται να αποκτούν αναπόφευκτα πολυπολιτισμικά και πολυθρησκευτικά χαρακτηριστικά. Οι προαναφερόμενοι πληθυσμοί στην πλειονότητά τους έχουν ασπαστεί το ισλάμ, οπότε αναφύονται συγκεκριμένες ανάγκες σε κοινωνικό επίπεδο, προκειμένου να υπάρξει ομαλή και γόνιμη συνύπαρξή τους με τον εγχώριο χριστιανικό πληθυσμό που αποτελεί την πλειονότητα. Σημαντικό ρόλο για να επιτευχθεί η ομαλή και γόνιμη συνύπαρξη των μεταναστευτικών και προσφυγικών πληθυσμών με τους κατοίκους της εκάστοτε χώρας υποδοχής, τόσο βραχυπρόθεσμα, όσο και μακροπρόθεσμα, δύναται να διαδραματίσει το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ουσιαστική επαφή και ώσμωση του συνόλου των μαθητών ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής, τη θρησκεία κ.ά.

Διαπολιτισμική εκπαίδευση – Διαπολιτισμική θεολογία

Σημαινουσα θέση στις επιστήμες της Αγωγής κατέχει η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία αποτελεί την παιδαγωγική απάντηση στα προβλήματα που εμφανίζονται σε μια πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία (Essinger, 1990) και έχει ως σκοπό της να προετοιμάσει ανεξάρτητους ανθρώπους για τη συμμετοχή τους σε μια δημοκρατική, πολυπολιτισμική κοινωνία που χαρακτηρίζεται από την πολιτιστική, εθνική, γλωσσική και θρησκευτική διαφορά και ανισότητα (Batelaan & Van Hoof, 1996).

Οι αρχές στις οποίες θεμελιώνεται η διαπολιτισμική εκπαίδευση σύμφωνα με τον Essinger (1990) είναι η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη, διαπολιτισμικό σεβασμό και εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, ενώ οι παραδοχές - βάσεις στις οποίες στηρίζεται

είναι η αναγνώριση της ετερότητας, η κοινωνική συνοχή, η ισότητα και η δικαιοσύνη (Νικολάου, 2005).

Στον ίδιο άξονα με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση κινείται η διαπολιτισμική θεολογία, η οποία προσεγγίζει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη συνύπαρξη και τη συμβίωση ανθρώπων που διέπονται από διαφορετικό θρησκευτικό προσανατολισμό στις σύγχρονες κοινωνίες, γεγονός το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις, υπό προϋποθέσεις, δύναται να δημιουργήσει ποικίλα προβλήματα. Στην άμβλυνση ή επίλυση αυτών των προβλημάτων ουσιαστική συνεισφορά δύναται να έχει η διαπολιτισμική θεολογία, καθώς διαθέτει τα μέσα για να οδηγήσει σε γόνιμη διαβούλευση τα διάφορα θρησκευτικά δόγματα (Πορτελάνος, 2011).

Πιο αναλυτικά, η διαπολιτισμική θεολογία ανευρίσκει τρόπους, οι οποίοι επιτυγχάνουν τη βελτίωση της επικοινωνίας, της συνεργασίας και συγχρόνως, αμβλύνουν τις αιτίες που δημιουργούν συγκρούσεις και εντάσεις. Είναι απολύτως αναγκαίο να καταστεί σαφές ότι η διαπολιτισμική θεολογία δε θεωρεί εχθρό όποιον έχει διαφορετική άποψη (Μπολτέτσος, 2010), δεν καθιστά όμοιες τις διάφορες θρησκευτικές πεποιθήσεις και τους κανόνες και δεν επιδιώκει την κατάργηση αιώνιων πίστευων και εμπειριών (Πορτελάνος, 2011).

Παράλληλα, η διαπολιτισμική θεολογία τάσσεται ευθέως εναντίον του θρησκευτικού φανατισμού, υπερασπίζεται σθεναρά το θρησκευτικό φιλελευθερισμό, την ισοτιμία των γυναικών και τους δημοκρατικούς θεσμούς, ενώ σε εκπαιδευτικό επίπεδο προσφέρει στους μαθητές πληροφορίες για τις θρησκείες που διαφέρουν από τη δική τους (Nina & Ferry, 2013) στοχεύοντας μεταξύ άλλων και στην αποδοχή του θρησκευτικού πλουραλισμού (Hermans, 2003), ο οποίος αποτελεί αναμφισβήτητη πραγματικότητα στις σύγχρονες κοινωνίες.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα εκτιμάται ότι υφίστανται αρκετά πεδία για κοινή δράση και συνεργασία ανάμεσα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και στη διαπολιτισμική θεολογία, τα οποία μπορούν να διευρύνουν την κοινωνική συνοχή μέσω της ενασχόλησής τους με τα διάφορα θρησκευτικά δόγματα και τις διαφορές τους (Jackson, 2004). Επιπροσθέτως, υφίσταται η άποψη ότι οι θρησκείες έχουν θετικές και αρνητικές διαστάσεις (Gundaga, 2000). Υπό αυτή τη θεώρηση το περιεχόμενο των θετικών διαστάσεων κρίνεται αναγκαίο να αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση της κατοχύρωσης των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε νόμιμη και ασφαλή βάση αυξάνοντας την ενσυναίσθηση μεταξύ των ατόμων και των ομάδων. Για να επισυμβεί αυτό, οι μαθητές χρειάζονται γνώσεις, προκειμένου να κατανοήσουν τη θρησκευτική ελευθερία ως προς: τα θρησκευτικά δικαιώματα, το σεβασμό έναντι όσων έχουν άλλο θρήσκευμα και την υπευθυνότητα για την προστασία και το σεβασμό των θρησκευτικών δικαιωμάτων των άλλων (Julian, 2000).

Διαπολιτισμικός διάλογος

Η παγκοσμιοποίηση έχει επιφέρει πληθώρα μεταβολών σε πολλαπλά επίπεδα της κοινωνικής ζωής, οι οποίες ανέδειξαν την αναγκαιότητα να αναπτυχθεί ένας διαπολιτισμικός διάλογος ανάμεσα στους ανθρώπους που εκπροσωπούν ισχυρές πλειοψηφίες και σε αυτούς οι οποίοι συνιστούν έκφραση των μειοψηφιών, καθώς ο διάλογος αυτής της μορφής μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης ταυτότητας (Jackson, 2011) σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Ως διαπολιτισμικός διάλογος ορίζεται η διαδικασία που περιλαμβάνει μια ανοιχτή και πλήρη ανταλλαγή απόψεων με κυρίαρχο στοιχείο το σεβασμό, η οποία διεξάγεται μεταξύ ανθρώπων και ομάδων που διαφέρουν εθνοτικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά και γλωσσικά επί τη βάση του αμοιβαίου σεβασμού και της κατανόησης (Council of Europe, 2008).

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο δε δύναται να υπάρξει διαπολιτισμικός διάλογος, εφόσον δεν υφίστανται αρχές όπως (Council of Europe, 2008): ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ίση αξιοπρέπεια, ο αμοιβαίος σεβασμός, η ισότητα των φύλων κ.ά. Με γνώμονα τις συγκεκριμένες αρχές η χρησιμότητα του διαπολιτισμικού διαλόγου έγκειται στη συμβολή του στην αντιμετώπιση των στερεότυπων, του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της μισαλλοδοξίας, των διακρίσεων, της βίας, στην εναντίωση στην αδιαλλαξία και στις όποιες

διακρίσεις: εθνοτικές, θρησκευτικές, γλωσσικές, πολιτιστικές κ.ά, ενώ λειτουργεί και ως εργαλείο για να καταστεί διαχειρίσιμη η πολυμορφία και αρραγής η κοινωνική συνοχή.

Αναμφίβολα, ο διαπολιτισμικός διάλογος δεν αποτελεί πανάκεια για κάθε πρόβλημα. Είναι, όμως, ιδιαίτερα χρήσιμος, καθώς δύναται να συνεισφέρει στην άμβλυση ορισμένων σημαντικών προβλημάτων. Για να επισυμβεί αυτό αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση να υφίσταται η επιθυμία συμμετοχής στο διάλογο και η ύπαρξη ενός πλαισίου κοινά αποδεκτών αξιών όπως: η ισότητα, ο αμοιβαίος σεβασμός κ.ά. Η επιλογή – απόφαση για τη μη συμμετοχή στο διαπολιτισμικό διάλογο συμβάλλει στην ενίσχυση της καλλιέργειας στερεοτυπικών αντιλήψεων για τον «Άλλο», στην καχυποψία, στη μισαλλοδοξία, στις διακρίσεις και υπό προϋποθέσεις στις εξτρεμιστικές ενέργειες (Council of Europe, 2008).

Εστιάζοντας στο διαπολιτισμικό διάλογο σε θρησκευτικό επίπεδο καθίσταται απολύτως κατανοητό ότι η χρησιμότητά του έγκειται στο ότι οι πιστοί, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, έρχονται σε επαφή με τη θρησκεία και τον πολιτισμό των συνανθρώπων τους, γεγονός που επιφέρει αύξηση του σεβασμού, της κατανόησης κ.ά (European Union, 2008), καθώς κατανοούν τις ομοιότητες και τις διαφορές των θρησκειών, οι οποίες συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο (Cook, 2016).

Είναι απολύτως αναγκαίο να καταστεί σαφές ότι η προαναφερόμενη μορφή διαλόγου δεν επιδιώκει να προσηλυτίσει τους πιστούς των άλλων θρησκειών (Brun, 2013), αλλά να τους φέρει σε επαφή μεταξύ τους σε συγκεκριμένα ζητήματα και ενδείκνυται για την ουσιαστική γνωριμία και το σεβασμό μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές θρησκευτικές και πνευματικές αναζητήσεις (Ζιάκα, 2010; 2013).

Σκοπός του διαπολιτισμικού διαλόγου ανάμεσα στο χριστιανισμό και στον ισλαμισμό είναι η κατανόηση των θρησκευτικών απόψεων και των εμπειριών των δύο θρησκειών και η εστίαση σε κοινές θέσεις και πεποιθήσεις (Γιαννουλάτος, 2005), καθώς και η ανάπτυξη σεβασμού, αλληλοκατανόησης και η θεμελίωση ενός καλύτερου κόσμου (Brun, 2013).

Μεθοδολογία

Μία από τις πιο συνήθεις ερευνητικές μεθόδους για τη διεξαγωγή ερευνών, στο πλαίσιο των ανθρωπιστικών επιστημών, αποτελεί η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου (Krippendorff, 1980), η οποία δύναται να προσλάβει τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά χαρακτηριστικά (Weibrenner, 1995; Αθανασίου, 2007) και αποσκοπεί στη διερεύνηση συγκεκριμένου δευτερογενούς υλικού.

Πιο αναλυτικά, η προαναφερόμενη μέθοδος επιδιώκει τη συμπύκνωση των κειμένων και την ομαδοποίησή τους σε ορισμένες κατηγορίες με συγκεκριμένους και προκαθορισμένους κανόνες κωδικοποίησης (Weber, 1990; Δαουτόπουλος, 2005), ώστε στη συνέχεια να διατυπωθούν υποθέσεις - ερωτήσεις από τον ερευνητή και να υπάρξουν απαντήσεις στα συγκεκριμένα ερωτήματα. Επομένως, βασικός στόχος της κατηγοριοποίησης είναι να υπάρξει έλεγχος των διατυπωμένων υποθέσεων - ερωτημάτων.

Οι κατηγορίες δημιουργούνται με κριτήριο το σκοπό της έρευνας και την υπάρχουσα κατάσταση σε θεωρητικό επίπεδο (Αθανασίου, 2007; Κυριαζή, 2009). Η επιλογή της μονάδας ανάλυσης είναι σε αντιστοιχία με το σκοπό, τους στόχους και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας (Αθανασίου, 2007) και δύναται να είναι μια λέξη, φράση, έννοια, πρόσωπο κ.ά.

Στην ανάλυση περιεχομένου είναι απαραίτητο: να υφίσταται ανάλυση του συνόλου του υπό έρευνα κειμένου και όχι μέρους του, να είναι διακριτές και σαφείς οι κατηγορίες για την ταξινόμηση των δεδομένων, ώστε να δύναται κάποιος ερευνητής να επαναλάβει και να ελέγξει τη διαδικασία, ενώ και οι μεταβλητές είναι αναγκαίο, εφόσον αυτό είναι δυνατό, να υφίσταται η δυνατότητα να λαμβάνουν αριθμητικές τιμές (Selltiz et al., 1976).

Οι πιο κλασικοί αναλυτές περιεχομένου διαπίστωσαν την ανάγκη ο ερευνητής να «διαβάζει» και πίσω από τις λέξεις του κειμένου, καθώς δεν κατάφεραν να υποδείξουν ένα μοναδικό τρόπο, ώστε να υλοποιηθεί πιο επιτυχώς η ποιοτική ανάλυση (Μπονίδης, 2004). Ως εκ τούτου, κρίσιμο ερώτημα για την ανάλυση περιεχομένου συνιστά, αν ο ερευνητής θα

πρέπει να παραμένει εστιασμένος στο έκδηλο περιεχόμενο του εκάστοτε κειμένου ή να επιδιώκει τη διερεύνηση – ανακάλυψη του λανθάνοντος κειμένου (Κυριαζή, 2009).

Ένα από τα κυριότερα πλεονεκτήματα της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου, ίσως το κυριότερο, αποτελεί η απαλλαγή της από την επίδραση Χόουθορν, καθώς ο εκάστοτε ερευνητής δεν μπορεί να ασκήσει επίδραση στο περιεχόμενο του υλικού, οπότε η συγκεκριμένη μέθοδος δύναται να θεωρηθεί ως πιο αντικειμενική (Δαουτόπουλος, 2005; Κυριαζή, 2009). Παρόλα αυτά, δε δύναται να παραμείνει ανεπηρέαστη πλήρως από την περιρρέουσα κοινωνική ατμόσφαιρα, τον πομπό των μηνυμάτων και τον ερευνητή (Μπονιδής, 2004) και συνεπώς, ελλοχεύει πάντοτε ο κίνδυνος τα αποτελέσματά της να μην είναι απολύτως ορθά.

Η έρευνα στο κείμενο βιβλίων, και κατ' επέκταση και η έρευνα στο κείμενο της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου, αποτελεί μια σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία εμφανίζει ποικίλες ελλείψεις λόγω της αναμφισβήτητης δυσκολίας να συγκροτηθούν οι απαραίτητες και κατάλληλες κατηγορίες ανάλυσης. Στο πλαίσιο αυτό, η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου προσφέρει την ευκαιρία στον ερευνητή να προσεγγίσει το περιεχόμενο του υπό διερεύνηση βιβλίου σε μάκρο και μικρό επίπεδο ως προς τα συμφραζόμενά του (Μπονιδής, 2004) και να καταλήξει σε ευρύτερα και ασφαλέστερα συμπεράσματα. Συνεπώς, η μέθοδος της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου ενδείκνυται για τη διερεύνηση κειμένων όπως: η Καινή Διαθήκη και το Κοράνιο, αλλά απαιτεί τη δημιουργία ενός ορθού και επιτυχημένου συστήματος κατηγοριών, προκειμένου να υπάρξει επιτυχημένος έλεγχος των ερευνητικών ερωτημάτων.

Στην παρούσα έρευνα για τη διερεύνηση του κειμένου της Καινής Διαθήκης χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις αποδόσεις της (Βελλάς κ.ά., 1990; Βασιλειάδης κ.ά., 2003; Κολιτσάρας, 2005; Τρεμπέλας, 2009) που θεωρούνται από τις πιο επιτυχημένες στον ελληνικό χώρο (Καραβιδόπουλος, 2016), ενώ αντίστοιχα, για το κείμενο του Κορανίου χρησιμοποιήθηκαν δύο μεταφράσεις (Πεντάκης, 2006; Μπιλάλ, 2010), οι οποίες θεωρούνται από τις καλύτερες στην ελληνική γλώσσα (Γιαννουλάτος, 2005).

Κάθε έρευνα, συνεπώς και η παρούσα, υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς. Πρώτο περιορισμό της έρευνας αποτελεί ότι η διερεύνηση του κειμένου της Καινής Διαθήκης δεν πραγματοποιήθηκε από το πρωτότυπο κείμενο, αλλά από μεταφράσεις. Αντίστοιχα δεύτερο περιορισμό αποτελεί ότι η έρευνα στο Κοράνιο διεξήχθη από μεταφράσεις στην ελληνική γλώσσα και όχι από το πρωτότυπο αραβικό κείμενο. Ο τρίτος περιορισμός αφορά την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, η οποία πραγματοποιήθηκε από ένα μόνο άτομο, οπότε δεν μπορούμε να είμαστε απόλυτα ασφαλείς ότι υλοποιήθηκε κατά τον αρτιότερο τρόπο. Πιθανότατα ο σημαντικότερος περιορισμός της έρευνας είναι ότι αυτός που τη διεξήγαγε είναι ορθόδοξος χριστιανός, οπότε η προσέγγισή του στα υπό μελέτη ζητήματα πιθανότατα να είναι πιο θετική και επομένως, λιγότερο αντικειμενική για το κείμενο της Καινής Διαθήκης και κατ' επέκταση για το χριστιανισμό, σε σχέση με το κείμενο του Κορανίου και τον ισλαμισμό.

Σκοπός και υποθέσεις της έρευνας

Η ύπαρξη ακραίας φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο επιφέρει διαχρονικά σημαντικές εσωτερικές και εξωτερικές πληθυσμιακές μετακινήσεις. Η προσπάθεια να αμβλυνθεί το φαινόμενο της φτώχειας και της μετανάστευσης δύναται να στηριχτεί στην κοινή επιθυμία του χριστιανισμού και του ισλαμισμού να συνεισφέρουν στον περιορισμό του αριθμού των οικονομικά ασθενέστερων συνανθρώπων μας και κατ' επέκταση όσων μεταναστεύουν για οικονομικούς λόγους. Αναμφισβήτητα, καθήκον των θρησκειών αποτελεί η αντιμετώπιση ή άμβλυνση των προβλημάτων της φτώχειας (Κατερέλος, 2013α; Κεραμιδάς, 2013) και της μετανάστευσης, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας τους προς αυτή την κατεύθυνση (Trinlae, 2013) έχοντας ως αφετηρία το διαπολιτισμικό διάλογο σε εκπαιδευτικό επίπεδο.

Σημαίνον ζήτημα προς διερεύνηση ενός διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο θα πρέπει να αποτελέσει η ισότητα των φύλων, καθώς υπάρχει διάχυτη η πεποίθηση σε παγκόσμιο επίπεδο ότι η γυναίκα δεν αντιμετωπίζεται ως ίση έναντι του άνδρα. Αυτή η πεποίθηση διευρύνεται, όταν πραγματοποιείται αναφορά σε ισλαμικές χώρες όπου κατά τεκμήριο η γυναίκα βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση έναντι του άνδρα (Γιαννουλάτος, 2005). Συνεπώς, οφείλει να τύχει ιδιαίτερης εστίασης το ζήτημα της ισότητας των δύο φύλων, καθώς και της αναγκαιότητάς της στο πλαίσιο ενός διαπολιτισμικού διαλόγου στην εκπαίδευση.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έλκουν το ανθρώπινο ενδιαφέρον, το οποίο επαυξάνεται όταν αυτά αποκτούν θρησκευτική διάσταση και ενυπάρχει, άμεση ή έμμεση, εμπλοκή του ισλαμισμού. Με δεδομένο ότι η πλειονότητα των μεταναστευτικών και προσφυγικών πληθυσμών προς τον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο είναι μουσουλμάνοι στο θρήσκευμα κρίνεται απαραίτητο ο διαπολιτισμικός διάλογος σε εκπαιδευτικό επίπεδο σε συνδυασμό με τη θρησκευτική εκπαίδευση να κινηθούν στο πλαίσιο του σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας, καθώς και πλήθους άλλων ανθρώπινων δικαιωμάτων (Council of the European Union, 2013) και να εστιάσουν επισταμένως σε ζητήματα όπως η χρήση βίας και η προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Σκοπός του άρθρου είναι να διερευνήσει το κείμενο της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου, ώστε να διαπιστωθεί, αν αυτά θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως μοχλοί για την εκκίνηση του διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Προς εκπλήρωση του σκοπού του άρθρου η διεξαχθείσα έρευνα επιδίωξε να απαντήσει σε δύο ερευνητικά ερωτήματα - υποθέσεις. Πρώτον, εάν υφίστανται σημεία σύγκλισης και απόκλισης ανάμεσα στο κείμενο της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου σε ζητήματα όπως: η φτώχεια, η μετανάστευση, η ισότητα των φύλων, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η θρησκευτική ελευθερία, η χρήση βίας και η προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Το δεύτερο ερώτημα διερευνά αν υπάρχει η δυνατότητα τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης να αποτελέσουν ασφαλή αφετηρία για την έναρξη ενός διαπολιτισμικού διαλόγου στην εκπαίδευση.

Αποτελέσματα

Διερευνώντας για την ύπαρξη σημείων σύγκλισης της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου διαπιστώθηκε ότι ως προς το μείζον ζήτημα της φτώχειας αυτά συγκλίνουν στην παροχή οικονομικής ενίσχυσης προς τους οικονομικά ασθενέστερους, η οποία θα πρέπει να πραγματοποιείται με σεβασμό προς αυτόν που τη λαμβάνει, ενώ το μέγεθός της πρέπει να είναι ανάλογο των πραγματικών οικονομικών δυνατοτήτων του κάθε ανθρώπου (Μτ. 6,1-4; Μτ. 19,16-25; Μκ. 10,17-27; Λκ. 18,18-30; Ελ-Μπάκαρα,3; Ελ-Μπάκαρα,43; Ελ-Μπάκαρα,219; Ελ-Χατζ,78; Λούκμαν,4; Ελ-Μούζεμιλ,20).

Παράλληλα, από τη διερεύνηση των δύο κειμένων προέκυψε ότι στο συγκεκριμένο ζήτημα σημείο απόκλισης αποτελεί ότι στο Κοράνιο καθίσταται υποχρεωτική η παροχή βοήθειας προς τους οικονομικά ασθενέστερους (Ελ-Μπάκαρα,3; Ελ-Μπάκαρα,43; Ελ-Μπάκαρα,83), ενώ δε συμβαίνει το αντίστοιχο στο κείμενο της Καινής Διαθήκης, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα επιλογής στον πιστό να πράξει σύμφωνα με τη βούλησή του.

Για το σημαίνον στην εποχή μας ζήτημα της προσέγγισης των ξένων, μεταναστών και προσφύγων, η Καινή Διαθήκη και το Κοράνιο συγκλίνουν στο φιλικό τρόπο προσέγγισής τους, γεγονός αναντίρρητα ιδιαίτερα σημαντικό (Μτ. 25,31-46; Μτ. 27,7-10; Εβρ. 13,1-6; Απόκ. 3,19; Χουντ,78-79; Χιτζρ,67-71; Γιουσουφ,59; Ελ-Χατζ,25), καθώς η πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών έχει κληθεί ή θα κληθεί στο προσεχές μέλλον να υποδεχτεί σημαντικό αριθμό μεταναστών και προσφύγων. Σημείο απόκλισης ανάμεσα στα δύο κείμενα αποτελούν οι αναφορές με εθνικιστικό και ρατσιστικό περιεχόμενο για τον εβραϊκό πληθυσμό στο κορανικό κείμενο (Ελ-Μπάκαρα,120; Αλ-Ιμράν,54; Αλ-Ιμράν,110; Αλ-Ιμράν,187; Ελ-Νισά,46-48).

Αναφορικά με την ισότητα των φύλων τα υπό έρευνα κείμενα συγκλίνουν στην επιδοκιμασία της σύναψης γάμου και στην αποδοκιμασία της λήψης διαζυγίου ως μέτρο

προστασίας της γυναίκας, ενώ απουσιάζει το δικαίωμα στη γυναίκα να αιτηθεί διαζύγιο, καθώς αυτό παρέχεται μόνο στον άνδρα (Μτ. 19,1-9; Μκ. 10,1-12; Λκ. 16,18; Ελ-Φάτιχα,226; Ελ-Μπάκαρα,226-237; Ελ-Εχζάμπ,37; Ελ-Εχζάμπ,49-52; Ελ-Ταλάκ,1). Αμφότερα τα κείμενα, επίσης, αποδοκιμάζουν εμφατικά και απορρίπτουν την πορνεία και τη μοιχεία (Μτ. 5,31-32; Κορ Α΄. 7,1-11; 7,25-28; Α΄ Πέτρ. 4,1-4; Κορ Α΄. 6,12-20; Ελ-Νισά,19-25; Ελ-Ισρά,34; Ελ-Νουρ,2-3; Ελ-Νουρ,4-10) και επιφορτίζουν στη γυναίκα την αδυναμία απόκτησης τέκνων (Λκ. 1,5-25; Λκ. 1,36-37; Αλ-Ιμράν,39-40; Μέριεμ,5-8; Ελ-Δζαριγιάτ,29). Επιπροσθέτως, συγκλίνουν σε περιορισμούς για τη θέση της γυναίκας σε θρησκευτικό επίπεδο, καθώς και στον τομέα της αμφίεσης (Α΄ Κορ. 14,34-35; Κορ Α΄. 14,34-36; Α΄ Κορ. 11,10-15; Τιμ Α΄. 2,9-15; Αλ-Ιμράν,36; Ελ-Νισά,38; Ελ-Νουρ,30-31; Ελ-Εχζάμπ,53).

Σημαντική απόκλιση μεταξύ των δύο κειμένων προκύπτει ως προς τη χρήση βίας έναντι των γυναικών, καθώς στην Καινή Διαθήκη αποδοκιμάζεται πλήρως η χρήση βίας έναντι του συνόλου των ανθρώπων και συνεπώς, και κατά των γυναικών (Εφεσ. 5,21-33; Κολ. 3,18-22), ενώ στο κορανικό κείμενο υφίστανται σαφείς προτροπές για τη χρήση βίας έναντι των γυναικών σε ορισμένες περιπτώσεις (Ελ-Νισά,34-38).

Από τη διερεύνηση της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου ως προς ορισμένα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων προέκυψε ότι αυτά συγκλίνουν στη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των παιδιών, καθώς και στην προστασία των δούλων και στη βελτίωση της ζωής τους (Μτ. 24,45-51; Λκ. 12,35-47; Μτ. 26,51-53; Μκ. 14,47; Λκ. 22,49-51; Ιω. 18,10-11; Μτ. 2,15; Μτ. 19,13-15; Μκ. 10,13-16; Ελ-Ενάμ,140; Γιουσουφ,20; Ελ-Νουρ,33).

Σε έτερα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όμως, η εξέταση της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου οδήγησε σε συγκεκριμένα σημεία απόκλισης. Ειδικότερα, τα κείμενα εμφανίζουν σημαντική απόκλιση στον τρόπο προσέγγισης των ανθρώπων με διαφορετικό θρήσκευμα, καθώς στην Καινή Διαθήκη (Μτ. 18,15-17; Γαλ. 3,26-29; Απόκ. 13,16-18; Λκ. 10,25-37; Πρ. 8,4-8; Εφεσ. 3,1-13; Ιω. 12,20-26) εμφανίζεται μεγαλύτερη ανοχή στο θρησκευτικά διαφορετικό άνθρωπο σε σχέση με το Κοράνιο όπου η θρησκευτική ετερότητα προσεγγίζεται συχνά με αρνητικό και επιθετικό τρόπο (Ελ-Μπάκαρα,105; Ελ-Μπάκαρα,111; Ελ-Μπάκαρα,165; Ελ-Μπάκαρα,217; Ελ-Μάιντε,17; Ελ-Μάιντε,19; Ελ-Ενφάλ,12-13; Ελ-Τεβμπε,29).

Εκτενής απόκλιση διαπιστώνεται, επίσης, στον τρόπο προσέγγισης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς στο Κοράνιο αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερα αρνητικό τρόπο (Ελ-Μπάκαρα,171; Ελ-Μάιντε,110; Ελ-Τέβμπε,22-23; Ελ-Ισρά,97; Ελ-Νουρ,61; Άμπεσε,1-2), ενώ στην Καινή Διαθήκη υφίσταται μια ιδιαίτερα θετική και γεμάτη ενσυναίσθηση προσέγγισή τους (Ιω. 9,1-34; Μτ. 20,29-34; Λκ. 18,35-43; Μκ. 8,22-26; 10,46-52; Ιω. 5,1-18; Πρ. 9,32-35; Μτ. 12,9-13; Μκ. 3,1-6; Λκ. 6,6-11; Μτ. 8,1-4; Μκ. 1,40-45; Λκ. 5,12-15; Μτ. 17,14-18; Μκ. 9,14-28; Λκ. 9,37-43; Μτ. 9,27,34; 12,22; 21,14-17; Λκ. 11,14; Πρ. 3,1-10).

Συμπεράσματα και προτάσεις

Από το σύνολο όσων αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες ενότητες προκύπτουν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Πιο αναλυτικά, με κριτήριο τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου συμπεραίνεται ότι τα συγκεκριμένα κείμενα μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για την έναρξη ενός διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η σύγκλιση των δύο κειμένων στην οικονομική ενίσχυση των φτωχών (Kadigiannopoulos, 2019) αποτελεί πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου στην εκπαίδευση μέσω του οποίου συγχρόνως μπορεί να υπάρξει διάχυση αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως: η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη κ.ά.

Παράλληλα, η παρώθηση μέσω των κειμένων της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου για φιλική προσέγγιση των ξένων αποτελεί κομβικό σημείο για την ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο, καθώς υφίσταται ένα ισχυρό μεταναστευτικό και προσφυγικό ρεύμα προς την Ευρώπη. Λαμβάνοντας υπόψη ότι διαχρονικά αυτά τα φαινόμενα είναι συνδεδεμένα με καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικότερα, με διακρίσεις και με φαινόμενα εθνικισμού, ρατσισμού και

εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο είναι αναγκαίο ο διαπολιτισμικός διάλογος σε εκπαιδευτικό επίπεδο να στηρίζεται σε αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως: η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, η εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης κ.ά.

Με δεδομένο ότι το ισχυρό μεταναστευτικό και προσφυγικό ρεύμα αφορά κυρίως μουσουλμανικούς πληθυσμούς από ισλαμικές προς χριστιανικές χώρες είναι απαραίτητο να συζητηθεί στο πλαίσιο ενός διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο το ζήτημα του σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας - ετερότητας. Με αφετηρία ότι η θρησκευτική ετερότητα γίνεται σεβαστή ως ένα βαθμό τόσο στην Καινή Διαθήκη, όσο και στο Κοράνιο είναι εφικτή η ανάπτυξη ενός διαπολιτισμικού διαλόγου, ο οποίος θα αφορά ζητήματα σεβασμού της θρησκευτικής ετερότητας τόσο των μεταναστευτικών – προσφυγικών, όσο και των γηγενών πληθυσμών.

Επιπροσθέτως, η Καινή Διαθήκη και το Κοράνιο εμφανίζουν συγκλίσεις και αποκλίσεις και σε θέματα όπως: η ισότητα των φύλων, η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των παιδιών, η προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες κ.ά. Αυτά τα θέματα οφείλουν να αποτελέσουν αναπόσπαστο τμήμα του διαπολιτισμικού διαλόγου στην εκπαίδευση υπό το πρίσμα των αρχών και των παραδοχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Δε θα πρέπει να παραβλέψει κανείς ότι στο σύνολο των προαναφερόμενων θεματικών εστιάζει και ο σύγχρονος διαθρησκευτικός διάλογος (Ζιάκα, 2013; Κατερέλος, 2013β), καθώς ζητήματα όπως: η φτώχεια, η μετανάστευση, η προσφυγιά, η θέση της γυναίκας κ.ά έλκουν διαχρονικά το ενδιαφέρον των θρησκειών και επομένως, σε αυτά πρέπει να εστιάσει και ο διαπολιτισμικός διάλογος στην εκπαίδευση.

Αναμφισβήτητα, από τα προηγούμενα συμπεραίνεται ότι στα σημεία σύγκλισης και απόκλισης των κειμένων της Καινής Διαθήκης και του Κορανίου μπορεί να θεμελιωθεί ένας διαπολιτισμικός διάλογος σε εκπαιδευτικό επίπεδο, καθώς αυτά εφάπτονται σε συγκεκριμένα ζητήματα και ενότητες του αναλυτικού προγράμματος τόσο της πρωτοβάθμιας, όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στον ελληνικό χώρο. Ειδικότερα, πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη ενός διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο μπορούν να αποτελέσουν με κριτήριο το περιεχόμενό τους τα μαθήματα της αγωγής του πολίτη, της κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, της νεοελληνικής γλώσσας, της νεοελληνικής λογοτεχνίας, της κοινωνιολογίας, των θρησκευτικών, της ιστορίας, της οικιακής οικονομίας κ.ά, καθώς και τα προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων με αντίστοιχη θεματική.

Ως βέλτιστο σημείο εκκίνησης για τη διεξαγωγή διαπολιτισμικού διαλόγου σε εκπαιδευτικό επίπεδο προτείνονται τα σημεία σύγκλισης, καθώς συνιστούν πιο γόνιμο έδαφος για την καλλιέργειά του, σε σχέση με τα σημεία απόκλισης, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις, αν δεν υπάρξει η ανάλογη προσοχή και προετοιμασία, μπορούν να δημιουργήσουν σοβαρές τριβές. Γι' αυτό το λόγο ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να διεξαχθεί με ιδιαίτερη προσοχή, επιμέλεια και προετοιμασία από ανθρώπους, οι οποίοι θα έχουν σχετικές γνώσεις ή θα έχουν λάβει αντίστοιχη επιμόρφωση και κατάρτιση στο πώς πρέπει να αναπτυχθεί.

Αναφορές

Ξενόγλωσσες

Batelaan, P. & Van Hoof, C. (1996). Cooperative learning in intercultural education. *European Journal of Intercultural Studies*, 7 (3), 5-16.

Brun, M. (2013). Η συμβολή του Μητροπολίτου Δαμασκηνού (Παπανδρέου) στους διαχριστιανικούς και διαθρησκευτικούς διαλόγους. *Θεολογία*, 4, 41-67.

Cook, P. (2016). A Comparison and Analysis of the Christian and Muslim Faiths. *Faith Diversity*, 1-13.

Council of Europe. (2008). *White Paper on Intercultural Dialogue "Living Together As Equals in Dignity"*. Strasbourg: Council of Europe.

Council of European Union. (2013). *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief. FOREIGN AFFAIRS Council meeting Luxembourg*. Luxembourg: Council of European Union.

Essinger, H. (1990). Interkultureller Erziehung in multiethnischen Gesellschaften. *Die Bruecke*, 52, 22-31.

European Union. (2008). *Living Faiths together*. Brussels: European Youth Forum.

Flick, U. (1998). *Qualitative Forschung*. Hamburg: Rororo.

Gundara, J. (2000). Religion, human rights and intercultural education. *Intercultural Education*, 11 (2), 127-136.

Hermans, C. (2003). *Participatory Learning; Religious Education in Globalizing Society*. Boston: Brill.

Jackson, R. (2004). Intercultural education and recent European pedagogies of religious education. *Intercultural Education*, 5 (1), 2-14.

Jackson, R. (2011). Intercultural dialogue is not interreligious dialogue: Europe's secular and faith institutions in a dialogue of equals. In J. Corrie & C. Ross (Ed.), *Mission in Context: Conversations with J Andrew Kirk*. Farnham: Ashgate.

Julian, J. (2000). On religious freedom and civic learning. *Intercultural Education*, 11 (2), 137-144.

Kadigiannopoulos, G. (2019). Poverty in the New Testament and the Quran. An Intercultural Viewpoint. *Journal of Sociology and Christianity*, 9 (2), 74-85.

Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. London: Sage Publications.

Nina, M. N. & Ferry, M. S. (2013). Religious and multicultural education: Introducing Interfaith Dialogue in the Indonesian Educational System. *AL ALBAB - Borneo Journal of Religious Studies*, 2 (1), 67-75.

Selltiz, C., Wrightsman, L. S., Cook, L. W. (1976). *Research Methods in Social Relations*. New York: Hold, Rinehart and Winston.

Trinlae, B. L. (2013). Leveraging Inter-religious Dialogue into Transformative Action Using Practical Theology's Reflexive Frameworks. *Interreligious Dialogue*, 11, 51-60.

Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. London: Sage Publications.

Weibrenner, P. (1995). Grundlagen und Methoden probleme sozialwissenschaftlicher Schulbu – chforschung. In R. Olechowski (Ed.), *Schulbuchforschung*. Frankfurt: Peter Lang.

Ελληνόγλωσσες

Αθανασίου, Λ. (2007). *Μέθοδοι και τεχνικές έρευνας στις επιστήμες της αγωγής*. Ιωάννινα: Έφυρα.

Βασιλειάδης, Π., Γαλάνης, Ι., Γαλίτης, Γ. Καραβιδόπουλος, Ι. (2003). *Η Καινή Διαθήκη*. Αθήνα: Βιβλική Εταιρεία.

Βέλλας, Β., Αντωνιάδης, Ε., Αλιβιζάτος, Α., Κονιδάρης, Γ. (1990). *Η Καινή Διαθήκη*. Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Γιαννουλάτος, Α. (2005). *Ισλάμ. Θρησκευολογική επισκόπηση*. Αθήνα: Ακρίτας.

Δαουτόπουλος, Γ. (2005). *Μεθοδολογία κοινωνικών ερευνών*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

ΕΛΣΤΑΤ (2019). *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ. Υπολογιζόμενος Πληθυσμός (1.1.2019) και Μεταναστευτικές Ροές της Χώρας (2018)*. Πειραιάς: ΕΛΣΤΑΤ.

Ζιάκα, Α. (2010). *Διαθρησκειακοί διάλογοι. Τόμος Β΄. Η συνάντηση του χριστιανισμού με το ισλάμ*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.

Ζιάκα, Α. (2013). Ο διαθρησκειακός διάλογος και η χριστιανική μαρτυρία στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Θεολογίας του Α.Π.Θ. Η συμβολή του καθηγητή Πέτρου Βασιλειάδη. Στο Ι. Σ. Πέτρου, Σ. Τσομπανίδης, & Μ. Γκουτζιούδη (Επίμ.), *Ο οικουμενικός διάλογος στον 21^ο αιώνα. Πραγματικότητες – Προκλήσεις – Προοπτικές*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Καραβιδόπουλος, Ι. (2016). *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*. Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing.

Κατερέλος, Κ. (2013α). Paul Knitter: Με τη θεολογία της απελευθέρωσης στο θρησκευτικό πλουραλισμό. *Θεολογία*, 2, 21-55.

Κατερέλος, Κ. (2013β). John Hick: Η «κοπερνίκεια επανάσταση» στη θεολογία. *Θεολογία*, 3, 153-184.

Κεραμιδάς, Δ. (2013). Διαθρησκευτικός διάλογος και θεολογία των θρησκειών. Το παράδειγμα της ρωμαιοκαθολικής θεολογίας. *Θεολογία*, 4, 109-162.

Κολιτσάρας, Ι. (2005). *Η ερμηνευτική απόδοσις των τεσσάρων αγίων Ευαγγελίων από την Καινή Διαθήκη*. Αθήνα: Αδελφότητα Θεολόγων «Η Ζωή».

Κυριαζή, Ν. (2009). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπιλάλ, Χ. Τ. (2010). *Το ιερό Κοράνιο και μετάφραση των εννοιών του στην ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Ίδρυμα Λάτση.

Μπολτέτσος, Τ. (2010). Ποιμαντικές διαστάσεις σύγχρονης πολυπολιτισμικής θεολογίας. *Θεολογία*, 2, 81-118.

Μπονίδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας. Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα, Μεταίχμιο.

Νικολάου, Γ. (2005). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Πεντάκης, Κ. Ι. (2006). *Το Ιερό Κοράνι*. Αθήνα: Κάκτος.

Πορτελάνος, Σ. (2011). *Διαπολιτισμική Θεολογία*. Αθήνα: Έννοια.

Τρεμπέλας, Π. (2009). *Η Καινή Διαθήκη μετά συντόμου ερμηνείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ».